

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, доцента
професора кафедри цифрових технологій навчання
Різника Вячеслава Володимировича
на дисертаційне дослідження **Кукси Тетяни Олександрівни**
«Організаційно-педагогічні засади дуальної освіти в країнах
Європейського Союзу»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. У сучасних умовах зростання потреби у висококваліфікованих фахівцях, які поєднують ґрунтовні теоретичні знання з практичними навичками та здатні ефективно діяти в умовах динамічних суспільно-економічних змін, особливої актуальності набуває модернізація системи вищої та професійної освіти України. Запорукою конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці виступає впровадження сучасних освітніх моделей, зокрема дуальної форми навчання, яка успішно функціонує в країнах Європейського Союзу. Саме звернення до кращих європейських практик, їх організаційно-педагогічних засад та можливостей адаптації до українського освітнього простору створює підґрунтя для розробки ефективної системи взаємодії закладів освіти й роботодавців, що сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців та гармонізації національної освіти із європейським простором. Актуальність обраної Куксою Т.О. теми дисертаційного дослідження «Організаційно-педагогічні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу» зумовлена, насамперед, необхідністю пошуку дієвих механізмів реформування української системи освіти, що може бути досягнуто у процесі імплементації позитивних концептуальних ідей зарубіжного досвіду, зокрема європейського, адже саме країни Європейського Союзу мають давні традиції та значні здобутки в організації дуальної освіти.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація є складовою комплексного дослідження кафедри педагогіки навчально-наукового інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Теоретичні та методичні засади інноваційного розвитку освіти у національному, європейському та глобальному контекстах» (реєстраційний номер 0121U107883).

Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 22.10.2021 р.).

3. Наукова новизна та практична значущість одержаних результатів

Дисертаційне дослідження Кукси Т.О., на наш погляд, відзначається беззаперечною науковою новизною і практичною значущістю. Зокрема, авторкою вперше в українській педагогічній науці здійснено комплексне дослідження організаційно-педагогічних засад дуальної освіти в країнах Європейського Союзу; в рамках висвітлення стану розробленості проблеми дослідження в українському науковому дискурсі виокремлено аспекти її розгляду (історичний, професійно-педагогічний, управлінський, компаративний, технологічний); розкрито концептуальні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу, зокрема схарактеризовано структуру трансферу політики в галузі професійної освіти та навчання, унаочнену в циклічній моделі; виявлено історичні передумови й розкрито генезу дуальної освіти в країнах Європейського Союзу, що мала декілька основних векторів розвитку відповідно до низки моделей професійної освіти і навчання, які виступали зразком для наслідування іншими країнами Європи (ліберальна модель ринку (Велика Британія), бюрократична, регульована державою модель (Франція) та дуальна корпоративна модель (Німеччина)); висвітлено нормативні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу (стратегічні пріоритети й механізми реалізації дуальної освіти, висвітлені в державних нормативних документах країн Європейського Союзу); у межах організаційних засад охарактеризовано основні типи організації дуальної професійної освіти в країнах Європейського Союзу (повноцінна система учнівства; системи, у яких навчання здійснюється паралельно з іншими напрямками професійної освіти; шкільні заклади професійної освіти з високою часткою навчання на робочому місці; переважно шкільні системи/програми ПТО); окреслено змістово-процесуальні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу (зміст, структуру та особливості реалізації дуальних освітніх програм у закладах вищої освіти); визначено можливості використання позитивного європейського досвіду в розвитку дуальної освіти в Україні й окреслено чинники, що можуть сприяти успішному запровадженню дуальної освіти на національному ґрунті.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що обґрунтовані автором теоретичні, нормативні, організаційні та змістово-процесуальні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу можуть бути застосовані при формуванні освітньої політики у відповідній сфері, розробленні професійних стандартів і методичного забезпечення освітнього процесу, а також у викладанні лекційних та практичних занять для здобувачів

першого, другого і третього рівнів вищої освіти та для підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Одержані матеріали й опрацьована джерельна база мають прикладне значення для подальших наукових досліджень у суміжних галузях знань та для використання в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

4. Повнота викладу матеріалу дисертації в публікаціях

Основні теоретичні положення та отримані результати дослідження висвітлено в 10 публікаціях автора, з яких 8 одноосібних, серед яких 1 розділ у колективній монографії, 3 статті в наукових фахових виданнях України, 6 праць апробаційного характеру.

Спрямованість міжнародних наукових конференцій, під час яких відбулась апробація дисертаційного дослідження, характер статей здобувачки, у яких відображено основні наукові результати дослідження, повною мірою розкривають дослідницьку проблему. Таким чином, можемо стверджувати, що матеріали дослідження пройшли належну апробацію.

5. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Ознайомлення з текстом дисертації Кукси Т.О. дає підстави констатувати наявність логічної побудови й послідовності у висвітленні ходу дослідження та його результатів. Здійснено глибокий аналіз понять за темою дисертації. На основі наукового пошуку обґрунтовано й виважено концептуальні положення дослідження.

Дисертація має чітку структуру. У вступі коректно й обґрунтовано визначено актуальність теми та науковий апарат дослідження. Відповідно до поставленої мети, що полягає у з'ясуванні організаційно-педагогічних засад дуальної освіти в країнах Європейського Союзу, визначено п'ять завдань, розв'язання яких стало можливим завдяки використанню доцільно обраного комплексу теоретичних та емпіричних методів. Окреслено наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів; відображено відомості про апробацію, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу» висвітлено результати розв'язання першого та другого завдань дисертації. Зокрема, авторкою детально розглянуто сутність феномену дуальної освіти шляхом аналізу праць українських та іноземних науковців із розподілом масиву праць за історичним, професійно-педагогічним, управлінським, компаративним та технологічним аспектами розгляду.

Заслуговує на увагу схарактеризована авторкою аналітична структура для вивчення особливостей свідомого трансферу освітньої політики з одного

контексту в інший, яка унаочнена у вигляді циклічної моделі, що охоплює етапи міжнаціонального залучення, ухвалення рішення, реалізації та інтерналізації.

Слушним є звернення авторки до генези дуальної освіти в країнах Європейського Союзу. Цілком погоджуємося, що схарактеризовані авторкою класичні моделі професійної освіти і навчання стали підґрунтям для розвитку досліджуваного явища в інших країнах Європейського Союзу.

Другий розділ дисертації присвячено висвітленню нормативних, організаційних та змістово-процесуальних засад дуальної освіти в країнах Європейського Союзу. У даному контексті заслуговує на схвалення звернення авторки до законодавства таких країн Європейського Союзу, як Австрія та Німеччина.

Наукову та практичну цінність становить здійснена авторкою детальна характеристика типів організації дуальної професійної освіти в країнах Європейського Союзу, до яких віднесено: повноцінну систему учнівства; системи, у яких навчання здійснюється паралельно з іншими напрямками професійної освіти; шкільні заклади професійної освіти з високою часткою навчання на робочому місці; переважно шкільні системи/програми ПТО.

Заслужують на увагу окреслені Куксою Т.О. особливості організації дуальної професійної освіти та навчання в країнах Європейського Союзу. Авторкою акцентовано на таких аспектах, як вимоги для вступу на дуальну програму професійної освіти, тривалість навчання, модель дуальної освіти, виклики перехідного періоду, кількість професій, за якими здійснюється підготовка, статус стажерів у компанії та розмір його заробітної плати, частка осіб, які отримали відповідний контракт після завершення навчання.

Необхідно відмітити запропоновані дисертанткою у третьому розділі дисертації рекомендації щодо можливостей використання позитивного європейського досвіду в Україні.

Загальні висновки висвітлюють результати поставлених Куксою Т.О. завдань.

6. Оцінка змісту та оформлення дисертації

Дисертаційна робота відповідає чинним вимогам щодо змісту та оформлення, відзначається зрозумілим та доступним для сприйняття стилем викладу наукових положень, матеріалів та висновків.

Ознайомлення з текстом дисертації Кукси Т.О. дає підстави стверджувати, що представлена наукова робота є цілісною, самостійною, завершеною працею, що пройшла належну апробацію та відповідає чинним вимогам.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

У цілому позитивно оцінюючи результати представленої Куксою Т.О. дисертаційної роботи, необхідно окреслити певні дискусійні положення щодо її змісту, а також висловити окремі побажання:

1. Дослідження виграло б, якби авторка у процесі висвітлення генези дуальної освіти в країнах Європейського Союзу розробила відповідну періодизацію.

2. Структура дисертації є загалом логічною, але окремі підрозділи (зокрема п.1.2) перевантажені другорядною інформацією, що знижує динаміку викладу.

3. На наш погляд, спостерігається певна однобічність у виборі країн для аналізу. Авторці варто було б порівняти досвід більшої кількості освітніх систем, а не лише провідних держав ЄС.

4. Запропоновані дисертанткою рекомендації є цілком слушними, однак деякі з них потребують конкретизації механізмів реалізації в умовах України.

8. Загальний висновок. Ураховуючи актуальність досліджуваної проблеми, наукову новизну положень дисертаційної роботи, обґрунтованість, достовірність, теоретичну та практичну значущість отриманих результатів, вважаємо, що дисертація Кукси Тетяни Олександрівни на тему «Організаційно-педагогічні засади дуальної освіти в країнах Європейського Союзу» має завершений, цілісний, авторський характер і відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка, Кукса Тетяна Олександрівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,

доцент, професор кафедри

цифрових технологій навчання

Університету Григорія Сковороди

в Переяславі

Підпис Вячеслав РІЗНИК
Засвідчую:
Нач. ВК

[Handwritten signature]